

Motions arbetsnummer 3 (tidigare nr 2)

Motion nr X (slutligt nr i utskottshantering)

SULF:s Professorers Förening (SPF)

Motion till SULF:s kongress 2018

Tydliggör professionernas roll inom SULF

Inom SULF ryms många yrkesgrupper med olika tjänster och arbetsuppgifter. I en generell policy är det svårt att se de olika delarna och intressena hos olika professioner. För att spetsa till SULF:s allmänna policy och ge handlingshjälp för att bättre kunna företräda de olika medlemmarnas behov och önskningar vill vi föreslå att kongressen ger professionsföreningar eller andra företrädare för de olika yrkesgrupperna i uppdrag att skapa policydokument för de olika tjänstekategorierna. Detta anses som nödvändigt som ett stöd för akademins professioner, och är relevant oberoende av huruvida nationella professionsföreningar kvarstår eller inte.

Som ett första steg har vi inom professorsföreningen utarbetat ett policyförslag som berör just professorernas ställning (se bilaga).

SULF:s Professorers Förening hemställer därför

- **att** kongressen antar detta policydokument samt
- **att** SULF verkar för att liknande dokument skapas för alla professioner inom SULF:s verksamhetsområde.

Bilaga:

Policyutkast utvecklat av SULF:s professorsförening, SPF (20/5 2018).

Syftet med detta policydokument är att öka förståelsen för professorers roll och arbetssituation vid Sveriges lärosäten och att klargöra dennas struktur för att på så sätt kunna stödja SULF/SPF:s fackliga främjande och stöd för professorers arbetssituation.

Enligt SPF:s stadgar (se <https://sulf.se/sulfs-foreningar/spf/>) skall SPF driva tre klart nämnda frågor:

- Arbetstidsfrågor
- Professorers situation på lärosätena
- Emeriterade professorers villkor

Dessa tre bör komma att främjas av detta policydokuments utformning och slutsatser, och bidra till fortsatt fokus på professorers roll och lokala professorsföreningar även oavsett eventuella förändringar på riksplanet.

Dokumentet baserar sig på att universitet och högskolor under senare år genomgått stora förändringar. Det är nödvändigt att inte bara förändra och lasta på de olika yrkesgrupperna mer och mer arbete utan att fastställa vilka funktioner som yrkeskategorierna skall fylla och skapa en adekvat och rimlig balans mellan de funktioner som olika grupper förväntas uppfylla. Till exempel är det märkligt att forskarutbildade lärare vid ett antal lärosäten endast efter särskild ansökan kan få ägna sig åt det de faktiskt är utbildade för. Att forskning alltid skall ingå i dessa tjänster förefaller vara ett rimligt grundkrav om man inte vill slösa bort den kompetens som efterfrågats vid tjänstens tillsättande. Detta gäller då lektorer, professorer och olika slags forskartjänster.

I detta dokument belyser vi främst professorernas roll inom akademien, eftersom det är som representanter för Sveriges SULF-anslutna professorer vi framlägger föreliggande dokument. Det säger sig självt att det vore önskvärt att övriga professionsföreningar utvecklade liknande dokument så att SULF kunde säkerställa att de baserar sitt arbete på behov hos alla olika professionsgrupper.

Vi vill här eftersträva ett synliggörande av professorerna och deras roll inom svensk forskning och utbildning i syfte att deras kompetenser utnyttjas på ett för alla rimligt och effektivt sätt. Man kan lite tillspetsat säga att göms professorerna så göms även forskningen, och därför behöver professorernas funktion klargöras bättre än vad som sker i akademien idag.

Professorernas roll i akademien – generella utgångspunkter

Professorers huvudsakliga verksamhet är att företräda respektive ämne och forskningen inom detta, liksom att initiera forskning och på olika sätt stötta yngre forskare. Självfallet utgör de en grundläggande resurs för bland annat doktorander som handledare, inspiratörer och mentorer.

Genom att ha uppnått den högsta akademiska befattningen inom akademien står professorerna i idealfallet mer oberoende gentemot olika makthavare. Utifrån kunskap och erfarenhet kan professorerna också företräda det egna ämnet, forskning och forskarutbildning på ett sätt som inte andra yrkeskategorier kan. Det är därmed av största vikt att professorernas kompetens har såväl djup som bredd, så att de både kan stötta och utveckla forskning och ges möjlighet och resurser för att göra just detta. Professorsprofessionen, som utgör den formellt högst forskningskompetenta rollen inom akademien, står i och med detta som garant för god forskning, mentorskap och ledning. Professionen säkerställer internationalisering genom sina kontaktnät, och professorerna är betydelsefulla i det kollegiala arbetet och i att stödja ämnesutvecklingen.

För att en akademisk verksamhet ska fungera krävs tid i tjänst för att delta i bland annat kollegialt arbete. Professorer bör ha tid i tjänst för att genomföra sina uppgifter som forskningsledare. Detta inkluderar bland annat: att delta i diskussioner om och utarbetande av forskningsmedelsansökningar; utvecklandet och stödjandet av mer långsiktiga forskningsinriktningar inom institutionen och ämnet; säkerställandet av kvalitet inom forskning inklusive forskarutbildning; planering, genomförande och deltagande inom seminarier där pågående forskning presenteras; förmedlande av pågående eller ny forskning inom utbildning; utformning och revidering av utbildningsprogram, och liknande. Professorer har också viktiga uppdrag som t ex att vara ämnesansvariga i berednings- och tillsättningsärenden.

Professorers roll för områden med vetenskaplig bedömning och utveckling kan därför inte ersättas av tjänstemän ens där dessa är experter på den administrativa processen (t ex de formella kraven för utlysning, tidsgränser etc). Trots detta konstaterar vi att professionens och professorernas roll förminsks genom att linjeorganisation införs på bekostnad av akademisk organisation, kollegialitet och fakultetsnämnder. Administratörer utan senioritet i forskning och därmed utan förtrogenhet på djupet med forskningsverksamhet tillåts bereda och besluta i avgörande forskningsrelaterade frågor, något som verkar förödande.

Vi konstaterar vidare att professorernas – och professionens – möjlighet att bidra till utvecklingen vid mindre lärosäten där vetenskapligt kompetenta lärare är få kan vara starkt begränsad, möjligen baserat på ett felaktigt antagande om att stark forskningsanknytning skulle vara mindre viktig där rättigheten till doktorsexamination inom ett ämne saknas. I direkt motsättning till detta är vår ståndpunkt att det som skiljer akademisk utbildning från annan utbildning är forskningsanknytningen, där studenter vid landets samtliga lärosäten har rätt att möta vetenskapligt kompetenta lärare. Detta gör att professionen, där professorerna utgör kärnan som den formellt högst forskningskompetenta kategorin, måste bevaras och stärkas även vid mindre högskolor.

Vi menar att livaktiga och samverkande institutioner har stort ansvar för ämnens utveckling och motsätter oss utveckling mot "forskarhotell" med kortsiktig projektfinansiering och arbete främst inom dessa, skilt från utbildning. Vi betonar professorsprofessionens roll för en livaktig, kollegial och forskningsledande miljö, där forskningsperspektiven också utgör en integrerad del i undervisningen.

I enlighet med en tidigare SULF-undersökning och SULF:s policy framför vi därmed att det "centrala arbetstidsavtalet måste utformas så att det framgår att alla disputerade lärare skall ägna sin arbetstid åt såväl utbildning som forskning. Professorer, som är de

mest kvalificerade forskarna, skall ägna minst 50 procent av sin arbetstid åt forskning”, samt att ”resurser till forskning måste anvisas i väsentligt större omfattning direkt till lärosätena”.¹ Dessa ståndpunkter är grundläggande även för att forskarkarriären ska kunna utmynna i en professorsanställning med så goda villkor att den lockar sökande och för att professorsgruppen ska kunna uppnå en högre grad av jämställdhet och attrahera större andel kvinnor.² Både forskningstid i tjänst och tid för skapande och förvaltande av livaktiga institutioner med tid att utveckla samverkan med sin omvärld behövs.

I enlighet med en tidigare SULF-undersökning³ vill vi också betona den roll emeritiprofessorer kan spela som forskningsresurs. Emeriti/pensionerade professorer är ofta aktiva i att publicera och därmed bidrar de ekonomiskt till institutionen. Pensionerade professorer fungerar också ofta som stöd, mentorer och handledare. Liksom i en tidigare rapport betonar vi betydelsen av att ”se emeriti som en resurs för den sociala och akademiska miljön”, att klargöra rättigheter och skyldigheter för emeriti, samt att stödja nätverk för pensionerade professorer och möjligheter till att agera mentorer. Vi anser att de resurser som inte innebär någon nämnvärd kostnad för institutionen, såsom att fortsätta stå med i universitetskatalogen, fortsatt inneha hemsida på lärosätet och behålla sin institutionsepostadress skall tillgängliggöras för pensionerade professorer som så önskar liksom att ges tillgång till en arbetsplats. Resurser som resefinansiering eller forskarrum bör kunna erbjudas beroende på aktivitet och konkurrens, med beaktande av emeritiprofessorers fortsatta bidrag till institutionen.⁴

Det måste vara en självklarhet för SULF att tillvarata, stödja och utveckla dessa funktioner och roller för att befrämja en hög och stabil kvalitet i forskning och undervisning på alla nivåer inom akademien.

Organisationsvägar – för SULF att agera externt och internt

Professorerna roll i akademien är idag ofta mycket oklar. Där det tidigare fattades beslut i kollegiala fora har dessa kommit att ersättas av ett demokratiskt tvivelaktigt linjesystem, vilket ofta implementeras utan tydlig och transparent återkoppling, och där ingen tydlig länk till bredare ämnesutveckling eller användning av bred institutionell kompetens finns för att t ex föreslå bedömare för tjänster och tillsättningen av dessa liksom för att stödja utvecklingen av respektive ämne och institution. Trots att det finns

¹ *Befordringsreformen – en visitkortsreform?* (2007, baserad på en SULF-enkät till befordrade professorer och lektorer, angående den rättighet att söka befordran till lektor eller professor utifrån meritering som existerade 1999-2011).

² I detta är frågor runt befordringsmöjligheter samt tillsättningsärenden som sköts så att de som sökt har reell möjlighet att ta tjänsten också viktiga aspekter som kräver fortsatt fokus.

³ *Pensionerade professorer – en resurs för akademien* (2006, baserad på SPF-undersökning av möjligheterna för pensionerade professorer).

⁴ Se t ex rektorsbeslutet "Handläggningsordning för ställning som anknuten professor emeritus/emerita" vid Umeå Universitet 20 februari 2018 som ett exempel på hur beslut om minimiresurser för aktiv emeritus kan utformas.

brister även i det kollegiala systemet vill vi betona att kollegiala principer måste kunna förenas med linjesystemet för att stödja akademins utveckling.

SULF bör därför verka för att transparens och medinflytande i beslutsprocesserna stärks och lyfts fram på ett otvetydigt sätt, t ex utifrån SULF:s förbundsdialog Kollegialitet 2.0. Dessutom bör SULF driva frågor som rör och stärker professorernas och akademins roll som ovan, relaterat bland annat till SULF:s generella inriktning runt akademisk frihet och professionernas roll.

SULF:s interna organisation har en viktig roll för att stödja samverkan inom akademien och inom professorsprofessionen. Inom SULF finns idag en nationell professorsförening för professorer samt lokala professorsföreningar. Den nationella nivån SPF driver frågor runt professorernas och forskningens roll samt fungerar enligt stadgarna som remissinstans och beredningsinstans för förbundsstyrelsen (se t ex <https://sulf.se/sulfs-foreningar/spf/>). Om denna nivå inte kvarstår är det grundläggande att samverkan mellan professorer stöds på andra sätt. De lokala professorsföreningarna räknas som del av SULF:s lokalföreningar och är därmed organisatoriskt fristående från en nationell nivå och finansieras som en del av de äskanden lokal nivå årligen gör till SULF centralt. Det är här betydelsefullt att om äskanden om medel inte kan framföras genom lokal nivå av olika orsaker ska äskanden från lokal professors/emeritiförening kunna göras direkt till SULF centralt, så att medel till lokala professorsföreningar säkerställs.

Lokala professorsföreningar finns idag ibland annat Umeå (som även har en emeritiförening), Malmö, Halmstad och Kristianstad, med diskussioner om etablerande även vid andra orter. De lokala professorsföreningarna agerar för att t ex "tillvarata och bevaka medlemmarnas fackliga och professionella intressen" och "som del av en facklig organisation ... verka för att administrationsprinciperna är sådana att de gynnar framväxten och vidareutvecklingen av framstående och vetenskapligt grundad forskning".⁵ Lokala professorsföreningar kan bland annat ha en viktig roll för att förankra och arbeta för att aggregera intresse/sakfrågor underifrån och kommunicera detta lokalt och centralt, samt för att stödja debatt inom aktuella frågor för professorer (t ex genom seminarieverksamhet). Lokala professorsföreningar kan även ha en viktig roll för tvärvetenskaplig och allmän vetenskaplig diskussion och fora för denna, för den lokala universitetsmiljön samt för att stödja generell lokal organisation.

Det är angeläget för SULF:s arbete på både lokal- och riksplan att arbeta för att professorsföreningar skapas eller återskapas vid lärosäten där dessa inte finns i dagsläget, samt att professorer på lärosäten där sådana föreningar av någon orsak inte kan bildas får stöd i sina möjligheter för professionsutveckling. Lokala professorsföreningar och/eller emeritiföreningar eller gemensamma sådana behöver därmed stöd för att kunna etableras på lokalt initiativ där intresse så finns, och det behöver också framhållas att gemensamma professorsföreningar skulle kunna utvecklas över flera närliggande lärosäten. Samordning mellan lokal och central nivå, alternativt mellan lokala föreningar, föreslås möjliggöras genom ett årligt möte med representation från lokala professors- och emeritiföreningar inklusive även representanter/intressenter från lärosäten där dessa inte är etablerade.

⁵ Professorsföreningen vid Högskolan i Halmstad

Sammanfattning – grundläggande frågor för professorer

- I en allt tyngre undervisningssituation är det fundamentalt att forskningsanknytningen vid universitets- och högskoleutbildning bibehålls samt att ämnesutveckling och kollegialt arbete stöds, och här har professorerna en mycket viktig funktion att fylla. Det måste därför säkerställas att **professorer har minst 50 % forskningstid**, t ex genom att lokala arbetstidsavtal med sådan inriktning utvecklas och implementeras. Tid för administration och övriga uppgifter behöver också synliggöras i sådana lokala arbetstidsavtal eller tjänstgöringsplaner, för att inte urholka forskningstiden. Ytterligare en viktig funktion i det långa perspektivet är att professorerna ges möjlighet att skapa kontakter mellan doktorander, yngre forskare och det internationella forskarsamhället.
- För att garantera en god och mångsidig forskningsmiljö och hög kvalitet i forskning och undervisning är det av fundamental betydelse att **tjänster tillsätts efter kompetens och att sökanden och forskare oavsett kön och ursprung ges lika möjlighet**. SULF bör därmed arbeta för transparenta och kvalitetsdrivna meriteringsprocesser, forskarkarriärmöjligheter och tillsättningar, och även uppmuntra mobilitet mellan lärosäten både nationellt och internationellt för att bredda forsknings- och omvärldsperspektiv.
- Det måste också ses som grundläggande att **professorer deltar i undervisning och handledning på master- och grundnivå**, för att stödja forskningsanknytning. Finansiering för undervisning behöver därmed täcka de kostnader tid för vissa professorsinsatser medför.
- Den erfarenhet professorerna samlar på sig under sin verksamhet är av stor betydelse för forskning och forskarkolleger även efter tjänsteinnehavarnas pensionering och bidrar väsentligt till att bibehålla och utveckla forskningsmiljöerna vid lärosätena. Det är därför viktigt för akademien att **bereda emeritiprofessorer arbetsmöjligheter** (email, bibliotekskort, tillgång till datorer och kopiatorer etc., same eventuellt arbetsplats) samt t ex möjlighet att söka resemedel också efter pensioneringen. Det vore även till godo för verksamheten om emeritiprofessorer kunde **kontrakteras för handledning och undervisning i begränsad omfattning** för att underlätta övergång mellan olika befattningshavare och bibehålla unika kunskaper inom ämnena.
- Det måste **skapas transparens och medinflytande i universitetets beslutsprocesser** inklusive en roll för kollegiala och ämnesutvecklande processer, inom vilka professorerna utgör en viktig grupp.⁶

⁶ T ex kan medinflytande betonas utifrån Högskoleförordningen 2 kap. 7 para. gällande universitets- och högskolestyrelsen, men även i övriga beslutsprocesser på fakultets- och institutionsnivå.

- Det är också av största vikt att professorernas roll synliggörs inom SULF:s interna organisation, genom att **professionsföreningarnas inklusive lokala professorsföreningars roll klarare definieras och stöttas** av respektive lokala SULF-förening liksom av samordning på riksplanet.